

Hrvoje Požar: prorektor Sveučilišta u Zagrebu

Miljenko Šimpraga
Sveučilište u Zagrebu
Petra Kraljević
Sveučilište u Zagrebu

Hrvoje Požar kao prorektor Sveučilišta u Zagrebu djelovao je u doba kada u Hrvatskoj jača kulturno-politički pokret Hrvatsko proljeće, koji je tražio pripadajuća prava Hrvatske u sklopu Jugoslavije. Riječ je zapravo o reformskom razdoblju u hrvatskoj politici, društvu i kulturi, posebice obilježeno legitimiranjem hrvatskoga nacionalnoga identiteta i traženjima koja iz njega proizlaze. Sveučilište u Zagrebu, kao stožerna institucija hrvatskoga društva, bilo je među prvima u kojem su bile pokrenute reforme. Ta je reforma bila bitna ne samo za povijest Sveučilišta nego i za povijest hrvatskoga školstva i znanosti.

Novoizabrana Skupština Sveučilišta u Zagrebu prvi se put sastala 21. prosinca 1970. i izabrala rektora i prorektore Sveučilišta. Za rektora je ponovno izabran akademik Ivan Supek, redoviti profesor Prirodoslovno-matematičkoga fakulteta, a za prorektore izabrani su akademik Nikša Allegretti, redoviti profesor Medicinskoga fakulteta, i akademik Hrvoje Požar, redoviti profesor Elektrotehničkoga fakulteta. Za studenta prorektora izabran je Ivan Zvonimir Čičak, student Filozofskoga fakulteta.

Hrvoje Požar kao prorektor Sveučilišta u Zagrebu težio je stalnom napretku sveučilišne nastave i obrazovanja stručnjaka. S rektorom Ivanom Supekom i prorektorom Nikšom Allegrettijem utemeljio je Sveučilišni računski centar (SRCE) – 29. travnja 1971. Hrvoje Požar bio je član Odbora za koordinaciju financiranja znanstvenoga rada Sveučilišta u Zagrebu. Nadalje, bio je suautor više pravnih akata, među ostalim Programa perspektivnoga razvoja Sveučilišta, Nacrta zakona o znanstvenome radu te Zakona o visokome školstvu (srpanj 1971).

Prorektor Požar kao suradnik rektora Supeka, dakle kao član Uprave Sveučilišta u Zagrebu, sudjelovao je tada u reformi Sveučilišta. Već u listopadu 1968. Sveučilišna skupština obvezala je rektora Ivana Supeka da do proljeća 1969. izradi koncepciju reforme Sveučilišta i podnese ju sveučilišnim i fakultetskim tijelima na

razmatranje kako bi se u tom mandatnom razdoblju izradio novi statut i zakon o Sveučilištu te proveli osnovni reformski koraci.

Potkraj iste godine doista je podnesen takav prijedlog fakultetima i Sveučilišnom savjetu, što je pokrenulo vrlo žustru i široku raspravu. Premda na Sveučilišnoj skupštini nisu doneseni određeni zaključci o smjeru kojim reforma Sveučilišta treba ići, ipak je iz same rasprave proizlazio stav koji je bio bitan za izradu prijedloga, a to je težnja za znanstveno-nastavnim jedinstvom i očuvanjem Sveučilišta kao najpogodnijega integracijskoga tijela za sve djelatnosti. Također, vladalo je ozračje da studenti trebaju preuzeti veću odgovornost u upravljanju Sveučilištem u skladu s najboljom tradicijom te zajednice profesora i studenata.

Predložena koncepcija reforme polazila je s jedne strane od znanstvene revolucije tadašnjega vremena, koja je posvuda izazivala reformu obrazovnih sustava, a s druge strane i od konkretne situacije u Republici Hrvatskoj. Budući da su se u privrednim, ali i u drugim društvenim djelatnostima sve više primjenjivala znanstvena istraživanja, trebalo je za praksu, ali i za znanstvena istraživanja na Sveučilištu i u institutima, školovati intelektualni naraštaj koji će biti sposoban raditi kreativno, služeći se znanstvenim metodama.

Ishodište prijedloga reforme bilo je da Sveučilište ostaje najpogodnije mjesto za integraciju svih znanstvenih i nastavnih djelatnosti. U okviru takva sveučilišta mogu se razvijati najraznovrsnije istraživačke i nastavne kombinacije u skladu s potrebama modernoga doba. Zato je bilo potrebno da se na razini Sveučilišta stvore zajednička tijela koja bi ujedinila znanstveno-nastavni rad, osiguravati svugdje iste kriterije pri ocjenjivanju znanstvenoga rada, izboru nastavnika, financiranju, i tako cjelokupni znanstveno-nastavni rad gurati naprijed.

Uz dotadašnja zajednička tijela Sveučilišta, Sveučilišnu skupštinu i Savjet, reformom je bilo predviđeno i osnivanje Znanstveno-nastavnoga vijeća, kojemu je pripala puna koordinacija znanstvenoga i nastavnoga rada. Kako bi se znanstveno istraživanje doista postavilo u temelj Sveučilišta, osnovane su sveučilišne znanstvene zajednice.

Hrvoje Požar sudjelovao je u osnivanju sveučilišnih znanstvenih zajednica. U akademskoj godini 1970/71. na Sveučilištu je osnovano još sedam novih znanstvenih zajednica: Zajednica za sociologiju, Zajednica za političke znanosti, Zajednica za znanosti upravljanja i organizacije, Zajednica za područje animalne proizvodnje, Zajednica za procesno inženjerstvo i tehnologiju, Zajednica za oceanologiju i Zajednica za medicinske znanosti. Zajedno sa znanstvenim zajednicama koje su bile osnovane u prethodnoj akademskoj godini, ukupan broj sveučilišnih znanstvenih zajednica popeo se na 20.

Sveučilišne znanstvene zajednice trebale su ponajprije povezivati istraživače istoga znanstvenoga područja i biti upravljene prema znanstvenom istraživanju i

poslijediplomskome studiju. Smatralo se neracionalnim da se na dvama fakultetima ili na više njih odvija poslijediplomski studij i istraživanje iste znanosti. U skladu s tim, integracija znanosti, odnosno srodnih znanstvenih istraživanja bila je imperativ.

Nadalje, Sveučilišna je skupština sasvim jasno zahtijevala veće sudjelovanje studenata u svim sveučilišnim tijelima. Nesporno je, naime, da preuzimanje veće odgovornosti studenata može samo povoljno utjecati na njihovo opće obrazovanje i dati mladenačke impulse gdjekad već ravnodušnim tijelima. Jedinstvo studenata i nastavnika nije samo pretpostavka uspješnoga znanstveno-nastavnoga rada nego i jačega i skladnijega djelovanja u demokratizaciji i unaprjeđenju cijeloga našega društva. Zbog toga je povećano ili uvedeno studentsko predstavništvo u fakultetskim i sveučilišnim tijelima, a na Sveučilišnoj skupštini birao se i student prorektor.

I, konačno, jedno sveučilište u Hrvatskoj – to je ponajprije bio zahtjev znanstveno-nastavnoga jedinstva i skladnog širenja visokoga školstva po cijeloj Hrvatskoj. Budući da je tada već devet fakulteta bilo izvan Zagreba te su se osnivali i drugi različiti sveučilišni studiji, samo ime Sveučilište u Zagrebu više nije odgovaralo stvarnim prilikama i Skupština je smatrala da to treba promijeniti, u smislu iznesenih prijedloga – u Sveučilište Hrvatske, ili već uvedenoga naziva – Hrvatsko sveučilište.

Sveučilišni računski centar (SRCE)

Velika je pozornost bila usmjerena na izgradnju modernoga računskoga centra na Sveučilištu koji će, uz ostalo, imati važnu ulogu u pružanju pomoći sveučilišnoj nastavi u stvaranju odgovarajućih stručnjaka. U tome je iznimno veliku ulogu imao akademik Hrvoje Požar. O potrebi izgradnje računskoga centra raspravljalo se nekoliko godina, ali je konkretniji rad počeo u okviru Zajednice za informatiku. Na kraju je posebno tijelo – Operativni odbor sveučilišnoga računskoga centra – pripremio idejni projekt za izgradnju sveučilišnoga računskoga centra. O tom projektu raspravljao je Sveučilišni savjet 10. ožujka 1971. te ga u načelu prihvatio, uz zaključak da se pristupi pripremama za osnivanje posebne sveučilišne radne jedinice za poslove računskoga centra. Na sjednici 29. travnja 1971. Sveučilišni savjet donio je odluku o osnivanju Sveučilišnoga računskoga centra (SRCE) kao samostalne organizacije udruženoga rada Sveučilišta u Zagrebu.

SRCE je, dakle, osnovano s namjerom da bude glavna pokretačka snaga »kompjutorizacije zemlje«, da »tehnički i organizacijski bude otvoreno svim potencijalnim korisnicima u okviru Sveučilišta, ali i izvan njega« te da »bude okosnica buduće mreže kompjutora i povezano s Europskom mrežom računala«.

Povijest Sveučilišnoga računskoga centra uključuje važne trenutke ne samo hrvatske informatike nego i hrvatske akademske i istraživačke zajednice u razvoju i primjeni najnovijih informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Jedan od najvećih

računalnih sustava u ovome dijelu Europe pušten je u rad 1974. Izgrađen je sustav znanstvenih informacija Hrvatske (SIZIF) potkraj 1970-ih i tijekom 1980-ih. U istom razdoblju izgrađen je i informacijski sustav za velika sportska natjecanja. Treba spomenuti i projekte SRCE-a vezane uz računalno-komunikacijske mreže, koji su kulminirali početkom 1990-ih prvom internetskom vezom Hrvatske sa svijetom, registracijom hrvatske nacionalne internetske domene .hr te izgradnjom hrvatske akademske i istraživačke mreže.

Pokret hrvatskih sveučilištaraca

Važnost i veličina prorektora Požara ne može se sagledati izvan konteksta pokreta hrvatskih sveučilištaraca. Ciljevi hrvatskih sveučilištaraca glede Sveučilišta bili su: a) da Sveučilište bude zajednica studenata, profesora i administrativnoga osoblja, b) da studenti sudjeluju u rješavanju problema Sveučilišta, c) da sudjeluju u organizaciji nastave, d) da budu uključeni u znanstvenoistraživački rad, e) da raspravljaju o materijalnim problemima Sveučilišta i f) stvaranje širih demokratskih uvjeta u društvu i na Sveučilištu. Njihova je vizija bila sloboda za sve ljude, za sve pojedince i za sve skupine.

Studentski štrajk

Da bi postigli svoje ciljeve, studenti su potkraj studenoga 1971. pokrenuli štrajk, o kojem, tada student, prorektor Čičak kaže:

»Hrvatski je štrajk bio plebiscit pobunjene mlade, intelektualne svijesti protiv birokratsko-etastičkoga voluntarizma u ekonomskim i političkim odnosima. Bio je to vrisak duše mladih naraštaja prezasićenih verbalizmima, govorima i podrškama deklaracijama koje su ostajale mrtvo slovo na papiru, referatima što su ih u provedbi blokirale snage koje su prije svega čuvale vlastiti položaj.«

Rektor Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Ivan Supek tijekom Hrvatskoga proljeća branio je prava studenata na štrajk te je potpuno podupirao studentske zahtjeve za promjenom deviznoga sustava. Nakon sloma Hrvatskoga proljeća našao se kao njegov aktivni sudionik u izolaciji te je idućih 15 godina, do odlaska u mirovinu, predavao na Sveučilištu u Zagrebu.

Kakvo je ozračje vladalo na Sveučilištu, ali i u cijelom društvu, nakon sloma Hrvatskoga proljeća, svjedoči zapis rektora Supeka:

»Sjedio sam sve osamljeniji u rektorskom kabinetu poput kapetana na brodu koji tone. Muk je zavladao prije tako živim prostorima, a čuo se

još jedino urlik izvana. Prijavivši se preko časnog odvjetnika Očića za svjedoka i očekujući da ću biti pozvan na sud, počeh pisati obranu ne samo optuženih studenata i nastavnika nego i cijeloga hrvatskog preporoda. Što bi mi u brodolomu i stalo nego da ispišem brodski dnevnik? Listovi su se gomilali pod mojim perom. Htjedoh sve precizno odrediti što sam dosad iskazivao u svojim dramama, romanima i esejima.

Začudo nisam bio pozvan na sud s lažnim sudskim obrazloženjem da sam u inozemstvu (a sve to vrijeme bijah u domovini na dohvat policijskoj šapi). Za svjedoka Sveučilišta primio je poziv prorektor Hrvoje Požar, za koga su tužiocima pretpostavljali da će biti *mekši* od mene. Ali su se prevarili. On je hrabro i pošteno opisao tadašnje okolnosti i ponovio senatski sud da je štrajk protekao u redu. No to nije mnogo pomoglo nevino optuženima. Boljševizirani sud počinio je *smrt pravde* izrekavši nevinim studentima i nastavnicima monstruozne osude na više godina robije.«